

Nisem prišel daleč. Pred džamijo se je *zbralo ljudstvo*. Prisiljen sem bil parkirati avto in iti naprej peš, jaz sem tisti, ki se prebija skozi množico in misli: če so se ljudje zbrali, jo je gotovo kdo skupil. Mogoče je hodža padel z minareta, sem ugibal. Mogoče ga je od zgoraj s puško sklatil kdo, ki je po napornem dnevu, polnem stresa, skušal zaspati, ravno ko se je hodža razkričal, da bi ljudi priklical k molitvi, mogoče je iz prvega sna prebudil kakega razdražljivega človeka, ki je bil tudi brez hodževega bogaboječega vzklikanja na koncu z živci, hodeča bomba, ki lahko vsak čas eksplodira. Mogoče je bilo točno tako, mogoče je hodža namesto vernikov priklical kroglo, sem pomislil. Transcendencija zna biti iritantna, še posebej, ko pride nezaželena. A ni bilo tako. Nihče ni ubil hodže. Namesto tega je sin ubil očeta, potem pa še preostanek družine: mamo in brata.

Kaj vse lahko človek sliši, samo da se pomeša z množico. Gnan od radovednosti, sem vstopil v krdele, zbrano pred džamijo. Ljudje so šepetali o groznem, kot so rekli, *nepomnjenem* zločinu. To je nekaj novega: *nepomnjen* zločin, sem pomislil. Ko bi že mislili, da se obsežni zgodovini zločina že težko doda kakšno novo, še nenapisano poglavje. Kar se zgodovine zločina tiče, je vse prav zares že napisano, sem pomislil. Vse, kar se dogaja, je resnično samo *večno ponavljanje istega* – zločina.

Da sin ubije očeta, si lahko to predstavljaš, so v začudenju ponavljali ljudje. Dobri ulcinjski *možje* niso bili seznanjeni: umor očeta je armatura v temeljih, iz katerih raste ta svet. Včasih je simboličen, včasih pa, posebej pri ljudeh s skromnejšim duhom, se umor očeta

izvede tudi dobesedno. A lahko verjameš, so govorili ljudje, tako mirna družina, kdo bi si lahko mislil ... Spomnil sem se poročil novinarjev črne kronike v naših dnevnikih časopisih, ki so se vsa, brez izjeme, končevala s stavkom: *Sosedje so presenečeni nad zločinom, pravijo, da so morilec in žrtve dajali videz urejene družine in da nič ni kazalo na kakršnokoli tragedijo.* Ljudje so, če jih kdo vpraša, vedno začudeni, ko se zgodi zločin, celo tako vsakdanji, kot je umor očeta, ki ga je vsak odrasel človek storil že v mladosti, tisti, ki se niso odtrgali od očetovega smrtonosnega objema, pa ga storijo kasneje. Ni družine, v kateri se ne bi mogel zgoditi najstrašnejši umor. Starši celo življenje uničujejo svoje otroke, ki pa jim ne ostanejo dolžni, ne odstopajo od maščevanja, vse dokler staršev ne spravijo v grob. Vsaka družinska hiša se lahko spremeni v klavnico, potrebna je samo malenkost, pogosto samo beseda, da se vse trpljenje in sovraštvo, ki ju družina kot v starinskemu kovčku s spominki čuva pod prividom složnosti in ljubezni, konča s prelivanjem krvi.

A vseeno ta umor, čeprav le variacija na dobro znano temo zimzelenih zločinov, povedano preprosto, ni bil nezanimiv. Oče je bil, tako so rekli, *čudovit* človek. Bil je zadržan, so rekli, religiozen človek, ki se je briga zase. Nikoli ni nikomur naredil nič slabega, je rekel nekdo iz množice, pa glej, kako je končal. Drugi so se strinjali z njim, jaz pa sem upal, da bodo čim prej nehali častiti pokojnika in bodo prešli na krvave podrobnosti, na tisto, zaradi česar nas umori sploh zanimajo.

Sin ni bil vreden niti piškavega oreha, so rekli. Že od malega je bilo jasno, da bo baraba. A oče, *čudovit človek*, kot je bil, mu je

vedno odpuščal. Ne podcenjujte moči odpuščanja, je govoril prijateljem, ki so verjeli v moč kaznovanja. Odpuščanju je dal prednost pred batinami in to ga je privedlo v propad, se spomnim, da sem pomislil. Fant je kradel. Karkoli je lahko izmaknil iz sosedovega vrta, karkoli je lahko skrnil v žepe na tržnici, babičin nakit, dedov samokres, sorodnikovo kolo. Kradel je celo, ko je vedel, da ga bodo dobili in bo kaznovan. Pravijo, da je njegova mati umrla od sramu. Na njenem pogrebu so ga ujeli, kako je žeparil ljudi, ki so jo objokovali. Sčasoma je soseska v njem začela prepoznavati krivca za vsako lopovščino, ki se je zgodila. Saj ne, da ne bi imeli prav, najpogosteje so. A zgodilo se je, da so ga obtožili za tisto, česar ni storil, samo da bi občutil krivico, da bi spoznal, da nihče ni lastnik krivice – nenehno jo povzročaš, nenehno ti jo povzročajo. Ljudje so besno trkali na dvoriščna vrata njihove hiše in prekinjali očetov popoldanski počitek. Prebujen iz sna, je oče v progasti pižami in z mrežico na laseh – brez katere, kot je govoril, *niti bolan ne bi legel* – pričakal človeka, ki ga je zasul s ploho besed, polno žalitev. Pomiri se, sosed, vse bomo rešili, je ponavljal oče. Ko je gosta spremljal v hišo, naj bi pogledal proti oknu v nadstropju in videl sina, kako skozi zavese kuka na dvorišče. Ko sta se jima pogleda srečala, naj bi se mu oče nasmehnil in mu s tem dal znak, da mu odpušča in da bo poskrbel za vse. Fant je stekel na hodnik, od koder je poslušal, kako oče vedno znova posluša žalitve, kako opravičuje njegove vragolije, ki so z leti prerasle v prave svinjarije. Čas je tekel, njegove lumparije pa so postajale vse hujše. Ko je dopolnil dvajset let, se je stari Karić v kuhinji drl na njegovega očeta, kot se je drl že pred desetimi leti. Takrat mu je polomil jablano, ko

je splezal nanjo, da bi kradel sadeže. Zdaj je naredil otroka njegovi hčerki. Vedel je: takrat je stvar uredil oče, tudi tokrat jo bo. Nato je oče, potem ko je pospremil Karića, prišel v njegovo sobo in imel dolgočasno predavanje, za katero je verjel, da je pretresljivo in ganljivo. Govoril mu je o moči ljubezni in odpuščanja, pozival ga je k odgovornosti, ki jo imamo do drugih ljudi. Po koncu svojega jalovega in s tem tudi tragičnega govora je poljubil sina na obe lici in odšel v džamijo, upognjen od žalosti, ki kot da jo je nosil na hrbtu. Enako bo, kot je bilo vedno do zdaj, je gotovo mislil sin tistega dne, ko je stari Karić prihitel v njihovo hišo in zahteval, da se poroči z njegovo hčerjo.

Vse to se je dalo razbrati iz številnih anekdot o sinu, ki je ubil očeta, katerih so se ljudje deloma spomnili, deloma pa si jih izmislili, ko so se približevali zidu džamije, na katerem je visela zelena osmrtnica. Sin je očetu obljubil, da se bo poročil z dekletom, so rekli ljudje. A se je spet zlagal: dan pred svatbo je pobegnil v Ameriko. Oče ga je našel v New Yorku, kjer je delal v restavraciji nekega rojaka. Pojasnil mu je, da se mora vrniti, ker je dekle noseče in bo kmalu tudi rodilo. Ni splavila, tega greha ni mogel dopustiti. Obdržala je otroka, ker je Kariću obljubil, da se bo njegov sin vrnil in se z njo poročil, kot je obljubil. Sin je odložil slušalko in se preselil na drugo stran Amerike. V begu pred preteklostjo je prišel vse do Los Angelesa, a celo tam ga je našla novica, da je dekle rodilo sina in po odhodu iz bolnišnice v Bojani utopila njega in sebe. Isti dan je stari Karić, da bi s krvjo spral sramoto, storjeno njegovi družini, v Pristanu ubil brata svojega nesojenega zeta, desetletnega otroka. Ko je oče v naročju držal krvavo telo svojega mlajšega sina, je

Karić pristopil k njemu in ga pljunil. Če bi pravočasno ubil tistega slabega, bi bil ta dobri še živ, je rekel in s solzami v očeh padel na kolena pred mrtvim dečkom. Stokal je, poljubljal dečkovo dlan in kot pokvarjen gramofon ponavljal žalostni refren: *oprosti mi*.

Vse to se je zgodilo zaradi tebe, ti si kriv za vse, je Karić govoril očetu, ko so ga z zvezanimi rokami tlačili v policijski avtomobil.

Kaj vse zamujam, kakšne čarobne zgodbe, in to samo zato, ker iz principa zavračam druženje z ljudmi, sem pomislil. Ljudje so še rekli, da je sin že bil premeščen v zapor v Spužu. Inšpektor, ki ga je zaslišal, so pripovedovali, že ure sedi v pisarni in pije, z nikomer ne spregovori niti besede. Ampak uradne osebe so v gostilni pred zgradbo policije že izčvekale, kaj je sin na zaslišanju povedal, in to zgodbo pozna že celo mesto. Ubil sem ga, ker mi je odpustil, je rekel sin.

Ko je zvedel, da je bil brat ubit zaradi njegovega greha, je sklenil, da se vrne po kazen, ki si jo je, kot je rekel, že davno zaslužil. *Brata sem imel rajši od sebe*, točno tako je rekel, so trdili ljudje. Kakor sem sebe celo življenje sovražil, je rekel, tako sem imel brata rad, so pripovedovali ljudje, ne da bi bili pozorni na očitno kontradiktornost te izjave. Kakorkoli je že bilo, sin se je vrnil in stopil pred očeta. Ubij me že vendar, je rekel. A oče ga je objel in se razjokal. Sin moj, je rekel, zdaj si mi ostal samo še ti. Obljubi mi, pri grobu svojega brata mi prisezi, da me ne boš spet zapustil, ga je moledoval oče.

Dvanajst vbodnih ran s kuhinjskim nožem so policisti našteali na očetovem truplu, potem ko jih je sin poklical in rekel: ubil sem

očeta. Pričakal jih je na hodniku. V krvavi roki je še vedno držal nož. Na zaslišanju je vse priznal. Imam samo en pogoj, je rekel: želim smrtno kazen.

Povedal je, da se je v Ulcinj vrnil samo zato, da bi bil kaznovan. Vrnil se je, ker je verjel, da ga bo oče ubil po vsem zlu, ki ga je izzval. Če bi imel pogum, bi sodil sam sebi, je povedal. A je bil od nekdanj strahopetec. Prišel je po kazen, ki si jo je obupno želel. Namesto tega je dobil odpuščanje, ki ga ni mogel več prenesti. Zato je ubil očeta – ker je upal, da bo država brez milosti in ga bo končno kdo ubil. Vse prizna, a zahteva smrtno kazen, je dejal. Že celo življenje hočem kazen, je rekel, vsako naslednjo lumparijo sem storil samo zato, ker nisem bil kaznovan za prejšnjo. Oče mi je vse odpuščal in s tem moje življenje spremenil v pekel, je jokal sin pred zmedenimi policisti. Vi ne veste, kako težko je živeti brez kazni, kako strašen je svet, ko na obzorju ni ničesar drugega kot odpuščanje, so trdili ljudje, da je rekel sin, do katerega sem, po vsem kar sem izvedel, gojil najgloblje simpatije.

Med razmišljanjem o tem, kako nas starši neprestano in v vsakem primeru, karkoli že počnejo, *s samim svojim obstojem* uničujejo, kot tudi mi s samim svojim obstojem uničujemo njih, sem vstopil v enega od številnih ulcinjskih barov in pri šanku naročil dvojni viski. Nisem ga mogel mirno spiti, ker je k meni pristopil umazani Đuro in mi, *samo 15 oralno, samo 25 prava stvar*, ponudil seks z eno od svojih hčerk. Medčloveški odnosi so nočna mora, iz katere se nikoli ne zbudimo, sem si rekel.